

Προλογικό σημείωμα

Είναι γεγονός ότι την τελευταία δεκαετία καταγράφεται στην Ελλάδα μια σημαντική αύξηση της έρευνας ελλήνων επιστημόνων γύρω από το μεταφραστικό φαινόμενο. Παράλληλα ο πολλαπλασιασμός των πανεπιστημιακών κυττάρων που θεραπεύουν τη μετάφραση και τη μεταφρασεολογία σε Ελλάδα και Κύπρο, ο αυξανόμενος αριθμός εξειδικευμένων επιστημονικών συναντήσεων και επιστημονικών εκδόσεων καθώς και η απόδοση στην ελληνική γλώσσα έργων αναφοράς της μεταφρασεολογικής σκέψης αποτελούν μερικές μόνο από τις παραμέτρους που μαρτυρούν τη συστηματοποίηση και σταδιακή παγίωση του συγκεκριμένου κλάδου στον ελληνόφωνο χώρο.

Οι εισηγήσεις που κρίθηκαν για να συστήσουν τον παρόντα Ηλεκτρονικό Τόμο, παρουσιάστηκαν στην 5^η Συνάντηση Ελληνόφωνων Μεταφρασεολόγων, η οποία οργανώθηκε στη Θεσσαλονίκη τον Μάιο του 2015 από τον Τομέα Μετάφρασης του Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Α.Π.Θ. Ζητούμενο στις ανά διετία συναντήσεις των ελληνόφωνων μεταφρασεολόγων παραμένει η σύνδεση του μεταφραστικού ενεργήματος με τις θεωρητικές αναζητήσεις. Καθώς οι συγκεκριμένες εισηγήσεις αποτυπώνουν σχηματικά τις ποικίλες, και ενίοτε αντικρουόμενες, εκφάνσεις της μεταφρασεολογικής σκέψης, καταδεικνύεται η αμφίδρομη σχέση που υπάρχει μεταξύ θεωρίας και πράξης.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η εκδοτική επιμέλεια αφορά τη μορφοποίηση και παρουσίαση των κειμένων, ενώ για το περιεχόμενο και τις γλωσσικές επιλογές την ευθύνη φέρουν αποκλειστικά οι συγγραφείς.

Πιο αναλυτικά, ο συγκεκριμένος ηλεκτρονικός τόμος περιλαμβάνει με αλφαβητική σειρά τις ακόλουθες εισηγήσεις:

Το πρώτο κατά σειρά άρθρο προέρχεται από τους Στέφανο Βλαχόπουλο, Περικλή Τάγκα, Θεμιστοκλή Γκόγκα, Ελευθερία Δογορίτη, Φρειδερίκη Μπατσαλιά, Νικήτα Χατζημιχαήλ, Θεόδωρο Βυζά, Χρήστο Κατσή, Αικατερίνη Φλώρου, Άννα Χήτα, Γεώργιο Ίσερη και Σπύρο Δραγομάνοβιτς και πραγματεύεται το ζήτημα της δικαστηριακής διερμηνείας στην ελληνική δικαιοσύνη. Μετά τη σύντομη παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου με έμφαση στη διαφορά μεταξύ ταυτόχρονης και διαδοχικής διερμηνείας, καθώς και του νομικού πλαισίου στην Ελλάδα, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα έρευνας που πραγματοποιήθηκε το 2013 από τη μια πλευρά σε αλλοδαπούς που κρατούνταν σε τρία σωφρονιστικά καταστήματα, και από την άλλη στις αστυνομικές και λιμενικές αρχές, σε δικαστές και δικηγόρους, προκειμένου να σκιαγραφηθεί το σημερινό προφίλ του Έλληνα δικαστηριακού διερμηνέα και να επισημανθούν οι ελλείψεις και οι αδυναμίες και ακολούθως να προταθεί το προφίλ του ιδανικού δικαστηριακού διερμηνέα στην Ελλάδα.

Στη συνέχεια, ο Σπύρος Δόικας προτείνει την εφαρμογή μιας σειράς αυτοματοποιημένων και μη ελέγχων διασφάλισης ποιότητας στις ελληνικές καταχωρίσεις της βάσης IATE. Για το σκοπό αυτό, αναπτύσσει ένα πρόγραμμα για την μετατροπή αρχείων TBX σε μορφή οριοθετημένη με στηλοθέτες (TSV) ώστε να είναι ευκολότερη η επεξεργασία τους. Τα σφάλματα που αναλύει είναι τεχνικής και γλωσσικής φύσεως και διακρίνονται από μεγάλη ποικιλομορφία.

Ακολουθεί η εργασία του Αναστάσιου Ιωαννίδη στην οποία επιχειρείται ο ορισμός του κοινωνιολογικού προφίλ του δικαστικού διερμηνέα στην Ελλάδα υπό το πρίσμα της ενσωμάτωσης της ευρωπαϊκής Οδηγίας 2010/64/ΕΕ. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο περιγράφεται, τόσο μέσα από παρατήρηση όσο και έρευνα πεδίου, το κοινωνιολογικό προφίλ των δικαστικών διερμηνέων στην Ελλάδα, περιγράφονται δηλαδή οι παράγοντες εκείνοι που συνθέτουν το επαγγελματικό και κοινωνικό καθεστώς του κλάδου, ενώ αναδεικνύονται οι ελλειμματικές περιοχές που χρήζουν βελτίωσης.

Η Φωτεινή Καζάλα ασχολείται με τη μεταφραστική τεχνική της *μετατροπίας*. Αφού προτείνει μία διάκριση των τύπων μετατροπίας σε *λεξιλογικές* και *γραμματικές*, ασχολείται με κάποιες συγκεκριμένες κατηγορίες όπου, όπως φαίνεται, οι επιλογές των μεταφραστών παρουσιάζουν μια εντυπωσιακή συχνότητα. Στόχος της είναι να αποδείξει ότι αυτές οι επιλογές δεν είναι τυχαίες αλλά εξαρτώνται από τη λειτουργία της γλώσσας στόχου και της γλώσσας πηγής.

Η Δήμητρα Καλαντζή μελετά το θέμα της Αυτόματης Μετάφρασης και του post-editing. Η εισήγηση εστιάζει στην ψυχολογική διάσταση του post-editing σε σχέση με τους μεταφραστές, καθώς και στα ειδικά ζητήματα που περιβάλλουν την εμπιστευτικότητα και το απόρρητο των δεδομένων των πελατών. Προτείνει επίσης ένα σύνολο από κριτήρια που κάθε μεταφραστής συνιστάται να λαμβάνει υπόψη του κατά τον καθορισμό της προσωπικής και επαγγελματικής του στάσης απέναντι στην πρακτική της αυτόματης μετάφρασης και του post-editing.

Η Ρομίνια Κηπουρίδου μελετά τα μεταφραστικά κίνητρα του Jorge Luis Borges για τη μετάφραση του έργου του William Faulkner *The Wild Palms*. Μελετά ακόμη τις μεταφραστικές τεχνικές που υιοθέτησε καθώς και τον τρόπο με τον οποίο αυτές επηρέασαν την λατινοαμερικανική λογοτεχνία.

Η εργασία της Άννας Κοκκινίδου επιχειρεί τον ορισμό του προφίλ του νομικού μεταφραστή. Ειδικότερα καταγράφει την υπάρχουσα επαγγελματική κατάσταση στην Ελλάδα και προτείνει, με βάση τις απαιτήσεις του επαγγέλματος, τα βασικά χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει η κατάρτισή του.

Οι Παναγιώτης Γ. Κριμπάς και Ana O. Chiril επιχειρούν μια συγκριτική επισκόπηση των θεμελιωδών χαρακτηριστικών της νεοελληνικής και της ρωσικής νομικής γλώσσας. Μετά την κατάταξη του ελληνικού και του ρωσικού δικαίου, ορίζουν τα κοινά χαρακτηριστικά της νεοελληνικής και της ρωσικής νομικής γλώσσας και ορολογίας καθώς και τα χαρακτηριστικά που τις διαφοροποιούν. Από τη συζήτηση προκύπτουν ορισμένα συμπεράσματα, τα οποία αξίζει να έχουν υπ' όψιν τους οι νομικοί μεταφραστές που εργάζονται στα γλωσσικά ζεύγη Ρωσική > Ελληνική και/ή Ελληνική > Ρωσική, αλλά και οι ποικίλοι μελετητές της νομικής γλώσσας.

Το άρθρο της Δέσποινας Δ. Λάμπρου στόχο έχει να διερευνήσει την υπάρχουσα κατάσταση όσον αφορά τις επαγγελματικές μονογραφίες και περιγράμματα του επαγγέλματος του μεταφραστή στην Ελλάδα και να εξετάσει, εφόσον κριθεί σκόπιμο, τις προοπτικές δημιουργίας νέας επαγγελματικής μονογραφίας και περιγράμματος, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν για τη μελέτη, αναβάθμιση ή εκ νέου δημιουργία προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης μεταφραστών, αλλά και για τη μεταφρασεολογική έρευνα στην Ελλάδα γενικότερα.

Οι Ελπινίκη Μαργαρίτη και Ειρήνη Χατζηκουμή μελετούν τη διδασκαλία μετάφρασης ιατρικής ορολογίας με χρήση παράλληλου σώματος κειμένων.

Συγκεκριμένα, προτείνουν μια εναλλακτική πηγή άντλησης ορολογίας, καθώς και την τεχνική με την οποία αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί. Παρότι η εργασία εστιάζεται στην ιατρική ορολογία και στην κατεύθυνση αγγλικά-ελληνικά, η τεχνική που προτείνεται μπορεί να αξιοποιηθεί τόσο σε ορολογία από άλλους τομείς του επιστητού όσο και στην αντίστροφη κατεύθυνση καθώς και σε άλλα ζεύγη γλωσσών.

Στόχος της μελέτης της Χριστίνας Μπακούλα είναι η καταγραφή των κυριότερων μεταφραστικών τεχνικών που έχει στη διάθεσή του ο έλληνας μεταφραστής που θέλει να δημιουργήσει ένα νοηματικά άρτιο, συνοχικό και συνεκτικό μετάφρασμα, όταν του ανατίθεται η μετάφραση ενός αγγλικού επιστημονικού κειμένου. Με δεδομένο ότι η μετάφραση στερείται απaráβατων κανόνων, αλλά και συνταγών για την ορθή απόδοση του πρωτοτύπου, η ανάλυση των τεχνικών που παρουσιάζονται έχει ως βάση τη μετάφραση του βιβλίου “Contemporary Translation Theories” του Edwin Gentzler, που εκδόθηκε από τις εκδόσεις Ίων το 2012.

Η εργασία των Ελισάβετ Νεοφυτίδου και Ελένης Κασάπη αφορά την αξιολόγηση της μετάφρασης και τη λειτουργικότητα στην ελληνική του μεταφρασμένου διαγνωστικού εργαλείου εκτίμησης νοητικού λεξικού SLDT. Η διαδικασία αξιολόγησης διεξήχθη με βάση την λειτουργική μεταφρασεολογική προσέγγιση και εφαρμόστηκε σε συγκεκριμένο δείγμα. Στη μελέτη προτείνεται η βελτίωση των διαδικασιών ελέγχου ποιότητας των μεταφρασμένων διαγνωστικών εργαλείων εκτίμησης νοητικού λεξικού, έτσι ώστε να καμφθούν οι γλωσσικές και διαπολιτισμικές αποκλίσεις που παρατηρούνται.

Ο Περικλής Παπαβασιλείου μελετά τη συνεισφορά της διαλεκτικής-υλιστικής ψυχολογίας στη μεταφρασεολογική σκέψη. Ειδικότερα υποστηρίζεται ότι η έρευνα που διεξάγεται στο επίπεδο των γνωστικών διεργασιών στη μετάφραση δεν μπορεί να μη λαμβάνει υπόψη, σε επίπεδο μεθοδολογίας και θεωρητικής επεξεργασίας των αποτελεσμάτων, τη διάσταση αυτή. Αν παραμείνει στο επίπεδο της διερεύνησης των φυσιολογικών λειτουργιών του νευρικού συστήματος κατά τη διάρκεια μεμονωμένων στοιχειωδών βημάτων μεταφραστικής (ή διερμηνευτικής) πράξης, δεν θα μπορέσει να αναλύσει και να ερμηνεύσει ουσιαστικά την όλη διαδικασία.

Οι Μαρία Παπαδήμα, Μαβίνα Πανταζάρα, Λαμπρίνα Ιωάννου, Καλλιόπη Μανδηλαρά, Χριστίνα Ντάνου, Κατερίνα Σιάνη και Στυλιανή Χριστοδούλου στοχεύουν στην περιγραφή και αποτύπωση του εγχειρήματος συλλογικής μετάφρασης της συλλογής διηγημάτων του Γκιγιώμ Απολλιναίρ *Le poète assassiné* (1916), η οποία μεταφράζεται για να εκδοθεί για πρώτη φορά στην ελληνική γλώσσα. Στη μελέτη παρουσιάζονται αναλυτικά η μέθοδος και τα στάδια εργασίας και εξετάζονται οι βασικότερες κατηγορίες προβλημάτων που θέτει το ίδιο το κείμενο. Οι συγγραφείς επικεντρώνονται στα πλεονεκτήματα της συλλογικής μετάφρασης και ειδικότερα αυτά που αφορούν τη μεταφραστική πράξη, αυτή καθαυτή, και το μεταφραστικό αποτέλεσμα.

Η Σοφία Πολυκρέτη μελετά τη χρήση της μετάφρασης στη διδασκαλία και εκμάθηση ξένων γλωσσών. Ξεκινώντας από τις αρχές της εφαρμοσμένης γλωσσολογίας σχετικά με τη διδασκαλία και εκμάθηση ξένων γλωσσών και συγκεκριμένα από τη θεωρία του Krashen σχετικά με τον κατανοήσιμο εισερχόμενο λόγο και από τις απόψεις του Schmidt σχετικά με την παρατήρηση, η εργασία

εξετάζει κατά πόσον η μετάφραση μπορεί να χρησιμοποιηθεί στη διδασκαλία και εκμάθηση ξένων γλωσσών. Ταυτόχρονα, η εργασία διερευνά κατά πόσον η μετάφραση θα μπορούσε να συνεισφέρει στην ανάπτυξη της κοινωνιογλωσσικής ικανότητας των σπουδαστών. Τέλος, η εργασία αναφέρεται στη δυνητική συνεισφορά της μετάφρασης στην ελληνική ξενόγλωσση εκπαίδευση.

Ο Olaf Immanuel Seel επιχειρεί μέσα από μια μελέτη περίπτωσης να καταδείξει τη χρησιμότητα της εφαρμογής της μεθόδου των αντιπαραβολικών πρωτοτυπολογιών κειμένων στην κατάρτιση των μεταφραστών. Μετά την παρουσίαση του θεωρητικού και μεταφρασεολογικού τους υπόβαθρου και τον ορισμό τους σε θεωρητικό επίπεδο βάσει μιας λειτουργικής προσέγγισης, ο συγγραφέας επικεντρώνεται στην περίπτωση της δημιουργίας ενός μεταφράσματος με αποκλίνουσα λειτουργία.

Η Ελίνα Συμσερίδου ασχολείται με τις δυνατότητες των Ηλεκτρονικών Λεξικών που βασίζονται σε Παράλληλα Κείμενα και τον ρόλο του χρήστη. Ειδικότερα, στόχος της εργασίας είναι η παρουσίαση των διαφόρων ειδών ηλεκτρονικών λεξικών, με έμφαση στα ηλεκτρονικά λεξικά που βασίζονται σε παράλληλα κείμενα, η καταγραφή της δομής, των χρήσεων και των δυνατοτήτων τους, ως εργαλείων τεκμηρίωσης στη μεταφραστική διαδικασία, αλλά και ο ορισμός του ρόλου του χρήστη στη διαμόρφωση του περιεχομένου τους. Τα πορίσματα της έρευνας βασίζονται σε βιβλιογραφικά δεδομένα καθώς και στην ανάλυση των χαρακτηριστικών των διαδικτυακών λεξικών Glosbe, Linguee και TAUS.

Αντικείμενο μελέτης της Ελίζας Χατζηδάκη αποτελεί το φαινόμενο της αυτομετάφρασης και ειδικότερα η λογοτεχνική γραφή και η μεταφορά του λογοτεχνικού λόγου του Βασίλη Αλεξάκη από την ελληνική στη γαλλική γλώσσα. Το ενδιαφέρον της στρέφεται στην ηθελημένη αποστασιοποίηση του συγγραφέα Βασίλη Αλεξάκη, μέσα από τη διαδικασία της μετάφρασης του ίδιου του έργου του στα γαλλικά. Η συγγραφέας υποστηρίζει ότι η μεταφραστική διαδικασία και συγκεκριμένα η αποσιώπηση ορισμένων στοιχείων δεν αλλοιώνει τη βιωματική ερμηνεία, αλλά την πλουτίζει.

Η τελευταία, κατά αλφαβητική σειρά, εργασία είναι του Κωνσταντίνου Χατζηθεοδώρου, στόχος της οποίας είναι η παρουσίαση μίας σειράς ερωτημάτων που σχετίζονται με την μετεπιμέλεια κειμένων που έχουν μεταφραστεί αυτόματα. Συγκεκριμένα επιχειρεί να απαντήσει σε ερωτήματα όπως: Είναι γρηγορότερη η μετεπιμέλεια της ΑΜ σε σχέση με την παραδοσιακή μετάφραση; Πώς ο επαγγελματίας μεταφραστής μπορεί να επωφεληθεί από την ΑΜ και πώς μπορεί η ΑΜ να ενσωματωθεί στη μεταφραστική πράξη; Αποτελεί η μετεπιμέλεια κειμένων αυτόματης μετάφρασης απαραίτητη δεξιότητα ώστε οι επαγγελματίες μεταφραστές να αντεπεξέλθουν στις αυξημένες απαιτήσεις της βιομηχανίας των γλωσσικών επαγγελμάτων;

Σίμος Π. Γραμμενίδης
Ολυμπία Τσακνάκη